

Irodalmi Szemle.

A gyula-fejérvári akadémia 1657. tanrendje.

Schema Primum Generale Sive Forma Studiorum Albensium. Pro hoc Anno Domini M. DC. LVII. Albae-Juliae. Excudebat Martinus Major, Coronensis, Celsissimi Transylvaniae Principis, ac Scholae Typographus 8r. 112 l. (— Ettől h.)

A fennebbi czimből látható, hogy a magyar közoktatásügy története szempontjából igen érdekes kis munkával van dolgunk. Erdek-lődésünk még növekedik, ha a 47-ik lapig forgatva, elolvassuk, a mi következik: „Ex Musaeo suo Albae Juliae Calend. Januar. A. D. I. M. DC. LVII. Vestrae Gloriam atque Salutis Cupientissimus %/ Isaacus Basirius S. S. Th. Dr. et Professor; Universitatis Albensis Rector, Primarius.“

A Barcsai Ákos által Erdélybe hozott Basiriusnak a schemája ez a kis mű, melynek csak egyetlen példánya maradt fenn s egész a legutóbbi időkig ez is ismeretlenül hevert az oxfordi könyvtárban, a „Bibliotheca-Bodleriana“ polczain. A n.-enyedi ref Bethlen-főtanoda előljáróságának és tanári karának érdeme, hogy ez a sok tekintetben nevezetes munka, most már hazai kutatóink részére is hozzáférhetővé lett. Nevezett előljáróság és tanári kar megbízásából, Szilágyi Gyula, a főgimn. igazgatója, összeköttesbe lépve a könyvtár igazgatóságával, 20 collytyp példányban megszerezte Magyarország részére Basirius ez érdekes művét.

Midőn azonban elismerjük a főtanoda előljárósága és érdemes igazgatóság buzgóságát, nem zárkozhatunk el egy szerény észrevétel-től: ha már 20 vagy 25 példányban megszerezték ez érdekes művet, nem lehetett volna 100—150 példányban is megszerezni, hogy leg-alább minden tanintézet és nyilvános könyvtár részére jutott volna egy példány?

És még egyet. Nem lehetett volna egy kis rövid bevez. tessel el-látni ezt a drága kiadást (egy példány ára 30 frt), olyanformán, mint más facsimile kiadásoknál látható? Mert sajnos, de úgy van, hogy a magyar közoktatásügynek erről a legfényesebb korszakáról, Keresztúri, Bisterfeld s első helyen Apáczai koráról, vajmi kevesen bírnak csak annyi ismerettel is, mint az angol vagy bajor oktatás történetéről.

Nem kívánhatunk részletes tanulmányt, de egy kis tájékoztató bevezetés mindenesetre szükséges lett volna.

A XVII. század közepén, midőn Basirius Erdélybe jött, itt a tanügy terén igen érdekes fordulat állott volt be. Olyanforma, mint napjainkban. Az idegen szellem ellen mind erősebben lép fel a nemzeti szellem. A nemzeti szellem képviselői, erős küzdelmek után ugyan, de azért lépésről-lépésre szorítják vissza az idegen szellemet. Annál szerencsésebb fordulatnak tekinthető ez, mert a nemzeti irány egyszerűsége a haladottabb, felvilágosultabb nyugati iránynak is képviselője, hol Descartes eszméi mind nagyobb tért hódítanak; míg az idegenek hazájukból korábban eljőve, semmint az új irányt elsajátíthatták volna, az idegen mellett egyszersmind a régi, mondhatni avult rendszernek képviselői. Bethlen Gábor és a Rákóczyak áldozatai most hozzák gyümölcseiket.

Basirius ismertető műve azért érdekes, mert kitűnő anyagot szolgáltat a két irány, a régi és az új összehasonlítására, mely új irányt első sorban Apáczai képviselt.

Nem lehet célunk ez alkalommal az összehasonlítás tág terére lépni. Feladatunk csak: lehető rövid és hű vázlatát nyújtani Basirius schemájának.

A könyv 2 ik lapján van „Definitio Veri Scholastici. Ex lege VI. Antiqua hujus Universitatis Scholasticae Albensis desumpta, uti Studiosorum Officium, Ordo atque Scopus ipsorum cum animis, tum etiam Oculis obversentur perpetuo. Scholasticus est Persona Divinitus in hoc Ordinata, ut Doctrinam de Deo, bonas deinde Artes et Linguas Ecclesiae et Reipublicae pro futuras perdisceat.“

A 3-ik lapon „Exhortatio Philippi Melanchthonis.“ A 4-ik lapon „Praeludium Scholasticum“, idézetek Seneca, Aristoteles, Quintilianus stb.-ből.

Az 5-ik lapon kezdődik: „Ad Christianam Juventutem (praecipue) Albensem Celeusma, sive Hortamen“, és tart a 47-ik lapig. Áradozó az akkori szokás szerint a szt. írásból, classicusokból, egyházatyákból vett idézetekkel tömött buzdító beszéd ez. Végződik a fennebb már közölt szavakkal. A tanulás és tudomány előnyét, hasznát hosszasan fejtegetve, megemlékezve a magyar királyok és fejedelmek bőkezű pártolásáról, áttér a schema fejtegetésére.

„Nos quod attinet, uti vos Sapientiae divinae Cultores ad debitum officium vestrum, recte atque etiam alacriter faciendum animaremus efficacius: ideo, Maturo Consilio, atque etiam Communi Consensu, publicavimus hoc Schema nostrum Generale, sive hanc Studiorum Albensium Formam, in qua etiam fuimus (hac vice) fusiores consulto 1. Uti et omnibus vere Aequanimis nostra haec constet Docentiae Ratio 2. Uti haec ipsa Forma esse queat vobis (Discipulis praecipue nostris Amantissimis, simulatque Amatissimis) Quidni etiam 3-ò Aliis alibi

Studiosis Cordatis, juxta atque Candidis (Namque nos hac quoque in parte illi, ad quem vos etiamnum cohortamur Spiritui Publico litamus ipsi) Forma haec, inquam, esse poterit et Calcar atque etiam Cynosura sive Idea quaedam, in tota fermé Schola Gymnastica, nempe in Studiis dirigendis tum vestris, tum etiam (fortasse) alienis, ubi, debito tempore, Deo Juvante, ad laboriosum Docendi Officium legitime vocabimini.“

Maga a „Schema sive Forma Studiorum Albensium“ a 48-ik lapon kezdődik, rövid bevezetéssel „Quum Ordo sit Anima rerum, . . . is praecipue in Re Scholastica est essentialiter Necessarius . . . incipit hic Ordo Studiorum Albensium: Pro Anno MDC. LVII.“ I. Diebus Dominicis reggel öt órától zsoltárok éneklése, biblia olvasása és magyarázata, templomba menetel; délután exercitia Sacra Publica frequentantur, nyolcz óraker praeses celebrantur, „Ut ita Studiosi Universi piis Orationibus, tam publicis, quam privatis, studium sua religiosa Deo quotidie commendare assuescant Divinumque Benedictionem in se suaque Studia derivent.“

A „Series Studiorum Scholae Theologicae, sive classis publicae“, következő.

Lingua Graeca szorgalmasan gyakorlandó, mert e nélkül neque Termini, Technologici sive Philosophici, sive Theologici possunt fundamentaliter intelligi.

Diebus Lunae d. professor docet Linguam Ebraeam, ubi l. praemittuntur praecepta, juxta Rudimenta Alstediana, miután ezeket a tanulók jól megtanulták, transitur ad praxim linguae, hol különösebben Salamon példabeszédei és a szentírás használandó.

Diebus Martis D. professor praelegit Locos communes S. Theologiae, különös figyelemmel Wollebiusra és Piscatorra. Nagy gondot kell fordítani analysisre, etymológiára, pragmatológiára, reductio thematicis-ra, azután a számtalan quaestiones.

Diebus Mercurii. Ez a nap: dies *απορηματικός*, sive dubiorum. Terjedelmes utasításokat ad a dubia tárgyalásához és fejtegeti ezek hasznos voltát. Ugyancsak e napon tartatnak a színhjátékok. Ugyanekkor folynak le az iskolai gyűlések, hol tanácskoznak különböző dolgokról.

Diebus Jovis. Ez a metaphysica napja. Irányadó Bartholinus Gáspár. Ugyane napon a physicát is lehet tanítani, melynél irányadó legyen Alstedius Physica Harmonica-ja.

Diebus Veneris. A disputatiók napja, különböző theologiai, philosophiai stb. kérdések felett. Fejtegeti, hogy mire kell azonban a vitakozásnál figyelmeznie a tanítónak; mert vannak: qui volunt id verum esse quod credunt, at nolunt id credere quod verum est. Altera boni disputatoris virtus est: charitas, veritatis comes individua cujus subsequa candor sive sinceritas, ac mansuetudo, et . . . evvel végződik az érdekes kis munka.

Végig tekintve az egész művön azonban s nem véve figyelembe mívelődéstörténelmi fontosságát, nem követünk el sérelmet Basirius szellemén, ha éppen erre a műre támaszkodva adunk igazat Bethlen Miklósnak. „Erről a Basiriusról azt írhatom: jámbor, mértékletes, józan életű ember, tisztességes magaviseelő, affabilis, jó conversativus, kegyes és eloquens ember volt, latinus is jó, kivált a szólásban, promptus, tersus, cum pronunciatione gallica, theologus mediocris, et in aliis etiam praeter mathesim tinctus magis, quam solide eruditus, zsidót, görögöt is igen gyengén tudott, noha tanítani akarta.¹

Egy schematicus schema ez, mely nagyon is eltörpül, — hogy épen mást ne említsek, — Apáczai encyclopaediája vagy oratoriói mellett.

Mindemellett is, az enyedi Bethlen-kollégium előljárósága és tanári kara hasznos munkát végzett Basirius e művének kiadásával

Domján István.

Comenius Ámos János Nagy Oktatástana.

Latinból fordítá: *Dezső Lajos*. Sárospatak; kiadja Steinfeld Jenő. 1896. Ára 3 korona. XIX+274 l.

Régóta várt kedves vendég gyanánt fogadta a magyar tanügy minden harczoza, sőt a közműveltség minden barátja, Comenius legkiválóbb művének, a *Didactica magna*-nak magyar nyelven való megjelenését. Régi tartozását róttá le a magyar paedagogiai irodalom s különösen Sárospatak e mű lefordításával egykori hírneves professora, a kollegium egykori nagybíró reformatora iránt. S ki lett volna erre illetékebb, mint a sárospataki tanító-képezde igazgatója, Comenius szellemi utódja, ki első ízben tárgyalta nálunk behatóan Comenius paedagógiáját, s különösebben hazánkban, a sárospataki ref. kollégiumban kifejtett tanügyi munkásságát (hová őt ifjú Rákóczy Zsigmond 1650-ben meghívta s hol négy évig működött) s kinek jelentékeny része volt a Comenius iránti általános érdeklődés fölkeltésében, a mely ez-előtt négy évvel, a nagy paedagogus születésének 300-ados évfordulója alkalmával, midőn az egész tudományos világ ünnepet szentelt a láng-lelkű apostol, a rajongó philosophus, a melegkeblű emberbarát emlékére, nálunk is oly eclatans módon megnyilatkozott. A millennium irodalmi ajándékai közt e szerény vidéki termék, ez egyszerű fordítás is méltán helyet kér magának, mert egyfelől egy kegyeleti adósság lerovását, másfelől a magyar paedagogiai irodalom gazdagodását jelenti.

Az emberek alkotásainak legigazabb próbája az idő; a mi igaz, a mi értékes, a mi megfelel az általános emberinek: az nem múlik el az idővel, az áttör időn és enyészeten, az mindig új, mindig szép, mindig igaz marad. Comenius és paedagógiája fényesen kiállotta az idő

¹ Bethlen M. Önéletírása. I. 241. l.

e tűzpróbáját; eszméit az elmúlt harmadfélszáz év nem örölte meg, nem halványította el. Művének nem ártott az idő vasfoga; ha van, a mi abban a múltra emlékeztet, az csak a külső köntös, melyben eszméi megjelennek, a keret, a melyben mozog, a körülmények és körviszonyok, melyeket szeme előtt tart; de eszméi, azok ma is újak, ma is élnek, azok örökbecsűek, mert örökké igazak. Mintha csak századunk elején írta volna Oktatástanát, oly gondolatokat, vágyakat törekvéseket találunk benne, melyek századunk első felének (Rousseau és Pe-talozzi után) voltak jelszavai, törekvései, s melyek az előhaladottabb külföldön csak akkor, nálunk pedig csak az utóbbi emberöltők alatt valósultak meg. Osztozott az apostolok sorsában: kora nem értette meg s nem méltányolta; ujjaikon el lehetne számlálni azokat a nagy szellemeket, kik lelkének merész röptét követni bírták, kik eszméibe behatottak azokat átértették s megvalósítani törekedtek; a nagy többség elfordult a rajongó ábrándozótól, talán kigúnyolta, de minden bizonynyal elfeledte. Nem csoda! Ő igen is nagy lépést tett előre, szeme nagyon is messze nézett a jövőbe, mint a költő mondja: *Der Kluge eilt seiner Zeit voraus!* S az igazi nagy ember másik jellemvonása is meg volt benne: miként nem egy kor, nem is egy nép számára létezik! Comenius egész Európára hintette lelkének fényes sugarait; a hol csak a gondolkodás egy kis szabadságával találkozott, a hol csak a művelődés lángja magasabban lobogott: mindenütt megjelent, szította a tüzet, építette az oltárt. De kora az új-kor legáldatlanabb, legszerencsétlenebb kora volt; a csatazaj, fegyverzörgés közben ki halgatott volna a szeretét, felvilágosodás ígéire az ököljog korában a humanismus apostolára?

Mekkora tömege a fenkölt eszméknek, életrevaló terveknek, termékeny gondolatoknak sugárizik elének e mű lapjairól s várt megvalósulásra — a jövő századokban! S mindez egy oly korban (Comenius 1627-ben Csehországban cseh nyelven kezdte írni a *Didactica magna*-t s a következő évben Lissában fejezte azt be, 1638-ban latin nyelvre fordította), melyben a Comenius követelte oktatásnak mindenben az ellentéte uralkodott: ő közoktatást kíván, akkoriban csak a városokban volt iskola; ő szegény és gazdag számára egyaránt kíván iskolázást, akkoriban csak a tehetősebbek gyermekei jártak iskolába; ő humanus, a természet haladásának megfelelő módszert kíván, míg az akkori módszer oly nyers volt, hogy az iskolákat az elmék kínzó helyéül tekinték, a gyermekek ijesztésére használták; a mit kiválóan kellett volna beoltani: a jó erkölcsöket és vallásosságot többnyire elhanyagolták; a szavak által való s nem a tárgyi oktatást úzik. „Hisz’ anynyian vagyunk, — sóhajt fel elkeseredetten — a kik az iskolából az igazi tudományos műveltségnek csak árnyékával jöttünk ki. Én, egy igénytelen ember, szintén egyike vagyok a sok ezernek, kiknek életük tavasza, virágzó ifjú éveik iskolai léhaságokkal nyomorogva teltek el.

Elveszett koromra való visszaemlékezésem óh hányszor csalt keblembe sóhajt, szemembe könyűt s szívembe fájdalmat, mikor már mélyebb belátáshoz jutottam!^a

Honnan meríthette Comenius e fenkölt, korát messze túlszárnyaló eszméket? Hiszen ha tudnók a lángész föltételeit, kifejlődésének tényezőit! Feltűnik, mint egy meteor, bevilágítja az égboltot s aztán hirtelen eltűnik. Külső életkörülményei a megnyilatkozásnak csak formái, legfőlebb a lökést adják meg, de a honnan és miért kérdéseit egy cseppet se oldják meg.

Egyik nevezetes eszméje Comeniusnak, mint említettük, az egyetemes népoktatás gondolata; a mit a német birodalom egyes országai a múlt század végén s a jelen elején mondtak ki kötelező törvényekben, hazánk pedig csak 1868-ban; az egyetemes népoktatás harmadfél századdal ezelőtt ott élt Comenius lelkében: a hat osztályú népiskola minden kis községben, falun, szálláson, melybe a legszegényebb csak épúgy eljárjon, mint a tehetős. Vagyis, első elve, hogy az összes ifjúság képeztesse. Második, hogy az iskolában mindenkit mindarra kell tanítani, a mi az emberre tartozik. Ez egyszerű elvben, ha annak részletes taglalását megtekintjük, nem kevesebb foglaltatik, mint a reáliák teljes mértékű tanítása s ez minden fokon uralkodik: a kisdud-iskolában épúgy, mint a nemzeti népiskolában, a latin iskolában (gymnasium) épúgy, mint az akadémiában. Comenius szerint az oktatásnak három célja van: hogy az embereket bölcs elméjüekké, ügyesen cselekvőkké (a kik a teremtményeknek s önmaguknak uraik) és kegyes szívüekké tegye; a második cél pedig csak az egész természeti világ ismerete által lehet elérni, sőt nem elég a dolgok elméleti ismerete, hanem ehhez azok alkalmazásának, gyakorlásának is hozzá kell járúlnia. Harmadik kimagasló tétele Comeniusnak: az anyanyelv teljes méltánylása, érvényre emelése; elvei e tekintetben: először kell tanítani a nemzeti nyelvet, aztán a szomszédos nemzet nyelvét (az élő nyelveket előbb, mint a tudós nyelveket), aztán a latint, görögöt, hébert, egymásután; népiskolában a latin nyelvnek nincs helye. Negyedik elve, mely az elsőből foly, hogy ő mindkét nemi levő ifjúságot nyilvános iskolába akarja küldeni. Szerinte annak nincs elegendő értelme, hogy miért kellene a nőnem a tudományos műveltségtől (a latin nyelv ismeretétől vagy az anyanyelv irodalmának ismeretétől) egyáltalán kizárni. Ők is Isten képeire teremtvék, bírnak a tudományokra fogékony elmével, nyitva áll előttök az út magas állásokra. Miért akarjuk hát őket az ABC-re megtanítani s azután a könyvektől távol tartani? (39 l.) Nagy szó ez a XVII század első felében!

De legnagyobb jelessége, legdícsérendőbb jó oldala Comeniusnak: módszere. Ha már a mit is elismeréssel fogadtuk, a miként-nél igazi hódolattal kell előtte meghajolnunk. Olvassuk el a reáliák, olvas-

suk el a nyelvek tanításának módszerét, a gyermekekkel való bánás, a fegyelmezés módját, s azt hisszük, hogy egy modern paedagogus áll előttünk; korunk nagyírú vívmányai, melyekre oly büszkék vagyunk, mind feltalálhatók Comeniusnál. Azon tétélei, hogy nem szavakkal való, hanem tárgyi oktatást kell űzni; hogy a tanítás művészete az időnek, anyagnak és módszernek művészi berendezése; hogy mindenben a természet nyomát kell követni, vagyis az oktatás művészetének mesterfogásait a természet menetének szabályaihoz kell alkalmazni; hogy gondoskodni kell, miszerint mindennemű eszközök (könyvek, táblák, minták és képek) készletben legyenek az iskolában, mert a tárgyak képezik az alapot, a szó csak járulék; hogy a nyelveket nem nyelvtanból, hanem alkalmas szerzőkből (írásművekből) kell tanítani; hogy a reál tantárgyakat előbb kell tanítani a művészeteknél s a példákat a szabályoknál; hogy minden tanítást az érzékek működésére kell alapítani és semmit se említtessünk, a mit a gyermek meg nem értett; hogy a fegyelmet harag nélkül kell gyakorolni és a szigorúbb fegyelmet nem a tanulás, hanem az erkölcsi hibák miatt kell alkalmazni; hogy a tanulásra erőszakot nem kell alkalmaznunk stb. stb. — ma is érvényesek, ma is igazak. Mily szép és megszívlelendő az erkölcsi és vallásos képzés fontosságáról és módszeréről szóló részlet!

De hát minek emlegetem és dícsérem én ezeket? Hiszen Comenius a magyar paedagogiai világ előtt dícsérni annyi, mint baglyot vinni Athénbe! De ki tudna a szép hatásának ellenállni, egy szép műalkotás, egy szép tájkép nézésénél érzéketlen maradni? Ez azonban nem azt jelenti, hogy Comenius ellen is ne lehetne egyes kifogásokat felhozni; vannak neki is fogyatkozásai, gyöngéi. Én például a XXV. fejezetet, mely a pogány klasszikus írók kitiltásáról vagy olvasásuk erős korlátozásáról szól, nem helyeslem; ez túlzott keresztyén álláspontjában leli magyarázatát, a mint hogy egész műve, a kor uralkodó vallásos felfogásának megfelelően, az eset folytán megromlott bűnös emberi természetet veszi alapul. Ez fejti meg, hogy 100 évvel Copernicus után még mindig geocentrikus állásponton áll. A realismust egy kissé túlságba viszi, midőn erősen hangsúlyozza a gyakorlati hasznos-ságot („semmit se kell tehát tanítani, csak a minek haszna, alkalmazhatósága nyilvánvaló“ 104 l.), bár ezt viszont korának az élettől teljesen elfordult, a holt grammatizálásba s szógyakorlatokba merült irányja indokolja. Olykor mesterkéltnek s unalmasnak találok a tanítási módszer s a természet útja közti örökös párhuzamot, bár ez egészben véve magyarázatainak, fejtegetéseinek érthetőségét, szemléltethetőségét fokozza; s másfelől azt is el kell ismernünk, hogy előadása világos, átlátszó, ment minden szóhüvelyezéstől. Megemlíthetnők talán azt is, hogy ő minden tudománynál ugyanazon módszer használatát követeli, továbbá minden osztály könyvét le akarja írni a gyermekekkel; az első nem lehetséges, mert a módszernek mindig az egyes tantárgyak természete-

téhez kell alkalmazkodnia, az utóbbi pedig felesleges fárasztás. Végül, hogy az irodalom tanítása nem fordul elő se a gimnázium, se az egyetem tantervében, s magokat az írókat nem adja az ifjak kezébe, hanem csak kivonatokat.

De e gyöngeségek, vagy ha úgy tetszik: hibák ellensúlyozására föl kell hoznom, hogy ő korának egész ismeretanyagával rendelkezik; Pythagorastól és Cicerotól kezdve, a szentíráson és az egyházi atyákon át fel Baconig minden gondolkodót maga elé idéz s kikérdez az igaz eljárás mód titkára nézve. Descartes és Locke eszméit előre sejtí (előbbinek II. és III. módszertani szabályait már ő hirdeti, utóbbi tételét: hogy a lélek tabula rasa, melyre az érzékek írják fel a jegyeket, anti cipálja).

Maga a mű különben 33 fejezetben tárgyalja az oktatást; ezeket megelőzi egy előszó az olvasóhoz a didactica jelentőségéről, fontos voltáról s az azon korbéli paedagogiai irodalom állásáról; aztán egy előszó az előjárókhöz (mindkettő Comeniusiól), s Andrea Bálint sváb theologusnak, kihez Comenius művét átnézés végett elküldötte, rövid ajánlása; befejezi egy rövid utószó s a fordító jegyzetei.

A mű fordítása világos, érthető; nyelvezete könnyed s eléggé jó magyarságú, itt-ott egészen népies zamatú. Ha valami ellen kifogást tehetünk, úgy ezek a jegyzetek; ezek nem is elégségesek, nem is kifogástalanok. Több dolgot nem is említ meg a jegyzetben (pl. Comenius az előszóban felsorolja az őt megelőző paedagogusok közül Rittert, Bodint, Glaumet, Vogelt, Wolfstirnt, ezek kilétét meg lehetett volna egy pár sorban ismertetni); roppant kurtán végez Sz. Ágostonnal, Raticshal, Eilhardussal, stb., általában nem állítja be eléggé Comeniust kortársai környezetébe, sajnálja a szót a Comenius felhasználta vagy Comeniusra hatott paedagogiai írók jellemzéséről s Com. itt idézett műveinek (pansophia, Janua stb.) bővebb ismertetéséről. Nem helyes a XXIII. fej. jegyzete s a XXIX. fej. 1. jegyzete; a XXVIII. fej. 2. jegyzetre vonatkozólag nem említi, hogy az *Informatorium der Mutterschule* már 1633-ban megjelent németül. Valamint meg lehetett volna említeni hazánkban írt, meg magyarra lefordított műveit is.

De e kicsinyes hibák mit sem vonnak le a mű, annál kevésbé a fordítás érdeméből. Vajha a közönség pártolása jutalmazná a fordító fáradozását!

Rácz Lajos.

Petőfi életrajza.

Irta *Ferenczi Zoltán*. A Kisfaludy-Társaságtól a Szécher Árpád jutalommal kitüntetett pályamű. A Kassai Alapítványból kiadja a Kisfaludy-Társaság. Budapest, 1896. Franklin-társulat. 8-r. I. k. I—VIII. 390. II. k. 308. III. k. 411. lap. Ára 6 frt 50 kr. Díszkötésben 10 forint.

A legnagyobb s legnépszerűbb magyar költő életének egyes részleteivel mesészerű eltűnése óta sokan foglalkoztak. Egész kis könyvtár,

a mit róla összeírtak. De mindez adatok szétszórva heverték gyakran nagyon is nehezen hozzá férhető folyóiratokban. Másfelől sok a kritikátlan, mesés, egymásnak ellentmondó feljegyzés. A Kisfaludy-Társaság épen ez adatoknak megrostálását, áttekinthető egészbe való foglalását tűzte ki feladatúl. A mint a pályázati hirdetés mondja: Kivántatik Petőfi Sándor életrajza, fő tekintettel nem annyira a feladatnak aesthetikai oldalára, mint inkább a biographiai anyagnak teljes, pontos, részletes és kritikai összeállítására Erre alkalmasabb embert alig találhatott volna a társaság Ferenczi Zoltánnál. Évek sora óta foglalkozik Petőfi életével és költészetével. 1888-ban megindította a Petőfi-Múzeum című folyóiratot, melyben hangyaszorgalommal gyűjti a költőre vonatkozó adatokat, oszlatja el a homályosságot. S hat évig dolgozik a most megjelent nagy munkán. Mélyre ható búvárkodással, erős kritikával s lángoló szeretettel írta meg. Nemesak a másoktól összehordott anyagot válogatta ki s dolgozta fel, hanem maga is sok újat talált. Lelelki ismeretesen meglátogatta a helyeket, a hol Petőfi megfordult, kihallgatta a még élő tanukat. Így rajzolja meg a költő életét a bölcsőtől eltünéseig, nyomról nyomra fokozódó érdekességgel. Beszűtására elég, ha a nagyszabású mű fejezeteinek címére tekintünk. I. A költő szülei. Születésének körülményei. Gyermek-évek. Tanuló-évek Aszódon. Selmezen. Sikertelen kísérletek. A közlegény. Először Pápán. Otthon; színészkedése a nagy szünidőn. A pápai deák. A nagy szünidőn; harmadszor színész. Pápán és Pozsonyban. Pesten mint fordító. A debreczeni tél s a pesti út II. Petőfi Duna-Vecsén. Segédszerkesztő Vahotnál. Tanulmányai, munkái 1844 júliustól 1845 ápriliséig. A felső-magyarországi út. A Versek II. s a Szerelem gyöngyei. Kritikai perpatvar 1844—45-ben. A világygyűlölet időszaka. A tízek társasága. III. Szathmármegyében. Az „összes költemények“. Julia. A conservatív kritika 1847-ben. A költői triumviratus terve. Koltón és Pesten. A márcziusi napok. Politikai programja. A küzdő polgár. Belső viszonyok. Bem táborában. Visszavonultságban A segesvári csata

Mindamellettt ne gondoljuk, hogy Petőfinek csak kritikailag megírt külső élete történetét találjuk e három testes kötetben. Az író folyvást öntudatosan s érdekesen rajzolja Petőfi költői egyéniségének fejlődését s jellemének kialakulását.

Mindenik kötethez a költő egy-egy arcképe is van csatolva: az elsőhöz 1844-ből, a másodikhoz 1846-ból, a harmadikhoz 1848-ból.

Sajtóhiba kevés van benne, olyan, a mely nyilvánvaló ne volna, tán csak az I. k. 188. lapon, a hol Kupis Tibor van Kupis Libor helyett

A munka minden esetre nyereség irodalmunkra nézve s óhajtottó, hogy minél szélesebb körökben elterjedjen.

Dr. Versényi György.